

Studiestödsnyttjande 2015

Kommenterad statistik

Innehåll

Sammanfattning	3
1. Inledning	4
2. Studiestödsnyttjande inom olika utbildningsformer	4
2.1 Kommunal vuxenutbildning	5
2.1.1 Lägst andel studerande med studiemedel och studielån	5
2.1.2 Minskning av andelen studerande med studiemedel	6
2.2 Folkhögskola	7
2.2.1 Minskning av andelen studiemedelstagare på eftergymnasial nivå	7
2.2.2 Skillnader i studiemedelsnyttjande mellan olika utbildningsnivåer	8
2.3 Konst- och kulturutbildningar/kompletterande utbildningar	9
2.3.1 Hög andel som studerar med studiemedel	9
2.3.2 Högsta andelen studiemedelstagare på fem år	10
2.4 Yrkehögskola	11
2.4.1 Högst andel äldre studerande med studiemedel	11
2.4.2 En ökad andel kvinnor med studiemedel	12
2.5 Universitet och högskola	13
2.5.1 Variation mellan olika utbildningsinriktningar	13
2.5.2 Ökande andel studiemedelstagare	14
3. Faktorer som uppvisar samband med studiestödsnyttjandet	15
3.1 Lägre andel har studiemedel och lån på låga utbildningsnivåer	16
3.2 Deltidsstuderande har mer sällan studiemedel och studielån	19
3.3 Kvinnor har oftare studiemedel	20
3.4 Hög andel med studiemedel bland yngre studerande	21
4. Olika faktorer påverkar andelen som har studiemedel och studielån	23
Referenser	24

Sammanfattning

Denna kommenterade statistik om studiestödsnyttjande är ett komplement till statistik över studiestödsnyttjandet som Centrala studiestödsnämnden (CSN) lämnade in till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) i juli 2016 i enlighet med ett uppdrag i myndighetens regleringsbrev. Statistiken visar hur stor andel av de studerande som har studiemedel respektive studielån.

Lägst andel studerande med studiemedel och studielån finns vid komvux och högst andel finns vid konst och kulturutbildningar. Det har skett en minskning av andelen studerande med studiemedel vid komvux under det senaste året. Under de fem senaste åren har det succesivt skett en liten ökning av den andel av de studerande vid universitet och högskolor som har studiemedel.

Andelen studerande som har studiemedel och studielån varierar mellan olika utbildningsformer. Sannolikt påverkar dock utbildningsformen som sådan bara till en mindre del hur hög andel av de studerande som har studiemedel eller studielån. Detta påverkas mer troligt av andra faktorer. I denna sammanfattning belyser vi skillnader i studiestödsnyttjandet mellan

- studerande som studerar på heltid respektive deltid,
- studerande i olika åldrar,
- kvinnor och män, och
- mellan studerande på olika utbildningsnivåer.

De faktorer som beskrivs i denna rapport ska inte ses som en heltäckande genomgång av samtliga faktorer som påverkar eller uppvisar samband med studiestödsnyttjandet.

1. Inledning

CSN har de senaste åren haft i uppdrag att redovisa kompletterande statistik över studiestödsnyttjandet bland samtliga studerande inom olika utbildningsformer.¹ Under 2016 redovisades denna statistik senast den 15 augusti 2016. Statistiken redovisades av CSN i tabeller och en tillhörande metodbilaga.² CSN har i sitt uppdrag redovisat statistik över studiestödsnyttjande bland studerande under det andra kalenderhalvåret 2015. Materialet innehåller också en tidsserie över andelen studerande med studiemedel under andra kalenderhalvåret åren 2010–2015 fördelat efter utbildningsform, utbildningsnivå och kön.

Denna kommenterade statistik är ett komplement till den redovisade statistiken och metodbilagan. Den är riktad till den som vill fördjupa sin kunskap om studiestödsnyttjandet bland studerande inom olika utbildningsformer. Syftet är att beskriva och åskådliggöra uppgifter om studiestödsnyttjande i textform och diagram, och i viss mån att analysera förändringar.

Denna kommenterade statistik redogör inte för alla siffror i den tidigare redovisade statistiken. Den är begränsad till att belysa det som är utmärkande för, respektive skillnader mellan, de olika utbildningsformerna. Rapporten innehåller också en beskrivning av faktorer som påverkar studiestödsnyttjandet. I avsnitt 2 beskrivs studiestödsnyttjande fördelat på olika utbildningsformer och vad som är utmärkande för dessa. I avsnitt 3 granskas olika faktorer samband med studiestödsnyttjandet närmare.

För information om hur statistiken tagits fram, samt avgränsningar och definitioner hänvisas till statistikens metodbilaga.

2. Studiestödsnyttjande inom olika utbildningsformer

CSN har redovisat statistiken över studiestödsnyttjande fördelat på de fem vanligaste utbildningsformerna: kommunal vuxenutbildning, folkhögskoleutbildning, konst- och kulturutbildningar/kompletterande utbildningar, yrkeshögskola samt universitet och högskola. Statistiken omfattar endast utbildningar som ger rätt till studiestöd.

Någon samlad redovisning av alla studerande finns inte i den redovisade statistiken eftersom det bl.a. skulle medföra en risk för dubbelredovisning av studerande som läser inom flera utbildningsformer.

I detta avsnitt beskrivs de övergripande siffrorna över studiestödsnyttjandet uppdelat på utbildningsform, med information om andelen med studiemedel, vad som utmärker respektive utbildningsform i förhållande till andra, hur utvecklingen har sett ut de senaste åren samt vissa orsaker till nivån på nyttjandet.

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Centrala studiestödsnämnden.

² Se Statistik över studiestödsnyttjande 2015 och Statistik över studiestödsnyttjande 2015 – Metodbilaga på www.csn.se.

2.1 Kommunal vuxenutbildning

Kommunal vuxenutbildning (komvux) kan bedrivas på grundskole- och gymnasienivå. Många av de studerande läser också kurser parallellt på båda nivåerna.

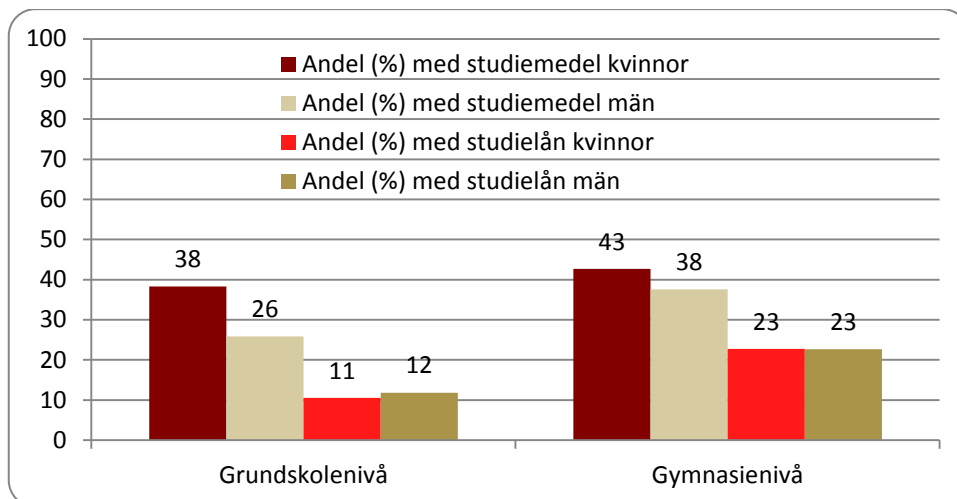
2.1.1 Lägst andel studerande med studiemedel och studielån

Vid en jämförelse med de andra utbildningsformerna är komvux den utbildningsform som bl.a. har

- lägst andel studerande med studiemedel,
- lägst andel studerande med studielån,
- minst variation i studiemedelsnyttjandet mellan studerande i olika åldrar, och
- minst variation i studielånsnyttjandet mellan studerande i olika åldrar.

Under 2015 hade 39 procent av de studerande vid komvux studiemedel och 20 procent studielån från CSN. Andelen med både studiemedel och studielån är betydligt lägre bland dem som studerar på grundskolenivå än bland dem som studerar på gymnasienivå (läs mer om studiestödsnyttjande på olika utbildningsnivåer i avsnitt 3.1).

Diagram 1. Andel studerande med studiemedel respektive studielån vid komvux, fördelat efter utbildningsnivå och kön, 2015

En högre andel kvinnor än män har studiemedel för sina studier, både på grundskole- och gymnasienivå. Andelen av de studerande som tar lån är dock ungefär densamma för kvinnor och män. Bland dem som har studiemedel är det därmed vanligare att män lånar än kvinnor; den s.k. lånebenägenheten är högre bland männen (läs mer om kvinnors och mäns studiestödsnyttjande i avsnitt 3.3).

Det finns flera orsaker till att en förhållandevis låg andel av de komvuxstuderande har studiemedel, bl.a. de studerandes bakgrund, nivån på den utbildning som bedrivs vid komvux och en hög andel deltidsstuderande (läs mer om utbildningsnivå i avsnitt 3.1 och om studietakt i avsnitt 3.2).

Många studerande vid komvux har också andra inkomstkällor för sin försörjning än studiemedel, t.ex. inkomster från arbete och ekonomiskt stöd från en partner. Studerande

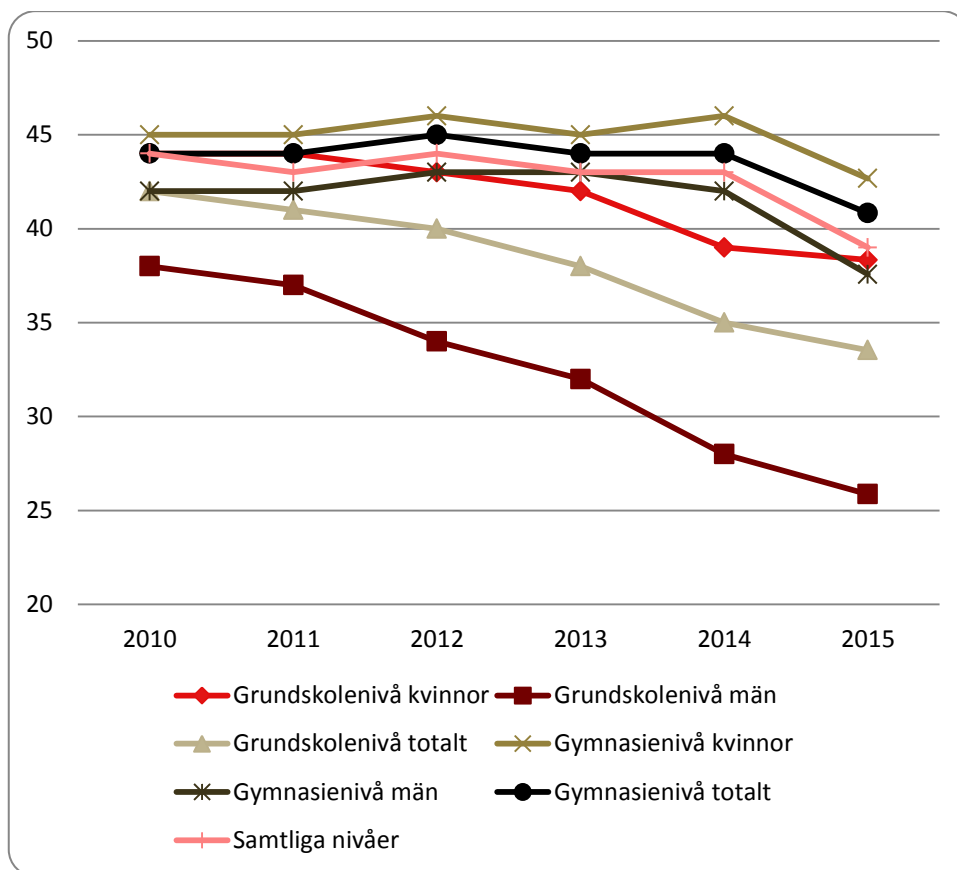
som är arbetslösa eller nyligen har kommit till Sverige kan också i vissa fall ha möjlighet till försörjning genom andra statliga ersättningar t.ex. aktivitetsstöd eller etableringsersättning. Ytterligare inkomstkällor som kan bidra till studerandes försörjning är bostadsbidrag och försörjningsstöd.³

2.1.2 Minskning av andelen studerande med studiemedel

Andelen studerande vid komvux som har studiemedel var 39 procent under det andra halvåret 2015. Det är en minskning i jämförelse med samma period de föregående fem åren då andelen har varierat mellan 43–44 procent.

Minskningen avser både studerande på grundskole- och gymnasienivå. Medan minskningen för det senaste året är störst på gymnasienivå, har det skett en gradvis minskning av andelen studerande med studiemedel på grundskolenivå. Minskningen gäller för både män och kvinnor. Vid en jämförelse med föregående år har andelen studiemedelstagare minskat både bland hel- och deltidstuderande och bland studerande på både grundskole- och gymnasienivå.

Diagram 2. Andel studerande med studiemedel vid komvux, fördelat efter utbildningsnivå och kön, 2010-2015¹

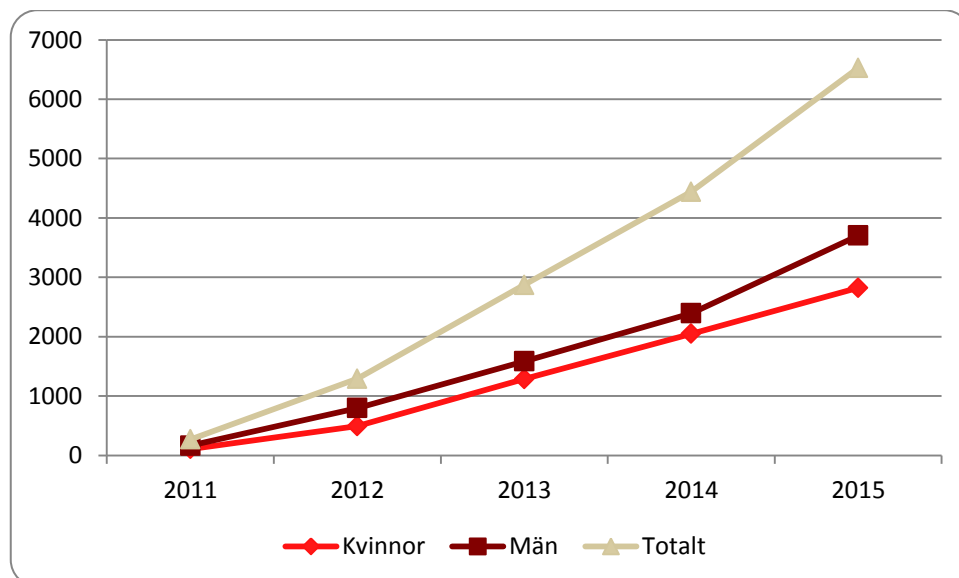
¹ Observera att skalan på y-axeln löper mellan 20 och 50 procent.

³ För en genomgång av inkomstkällor studerande anger att de har, se CSN (2016b). Studerandes ekonomiska och sociala situation 2015.

Förändringarna i andelen studiemedelstagare kan ha olika orsaker på grundskole- respektive gymnasienivå. Minskningen på gymnasienivå under det senaste året kan delvis bero på att andelen heltidsstuderande har minskat, vilket de uppgifter CSN har inhämtat från SCB tyder på. En ökning av andelen deltidstuderande innebär en lägre andel som har studiemedel eftersom deltidstuderande har studiemedel i mindre utsträckning än heltidsstuderande (läs mer om studiestödsnyttjande för studerande med olika studietakt i avsnitt 3.2). En annan orsak till nedgången på gymnasienivå kan vara att andelen studerande yngre än 25 år har minskat något.⁴ Det är generellt en hög andel studerande i denna yngre åldersgrupp som har studiemedel för sina studier, varför det kan ha minskat studiestödsnyttjandet.

Minskningen av andelen studiemedelstagare på grundskolenivå under de senaste åren kan hänga samman med att fler utländska medborgare studerar på komvux inom ramen för en etableringsplan och då har etableringsersättning. Enligt statistik CSN har inhämtat från Arbetsförmedlingen (diagram 3) har antalet personer ökat som har en aktivitet i form av vuxenutbildning inom ramen för sin etableringsplan.

Diagram 3. Antal personer med etableringsersättning som någon gång under året har haft aktiviteten vuxenutbildning, fördelat efter kön, 2010-2015¹

¹ Källa: Arbetsförmedlingen.

2.2 Folkhögskola

Vid folkhögskola finns utbildningar på grundskolenivå, gymnasienivå och eftergymnasial nivå. Folkhögskolans långa kurer ger rätt till studiemedel.

2.2.1 Minskning av andelen studiemedelstagare på eftergymnasial nivå

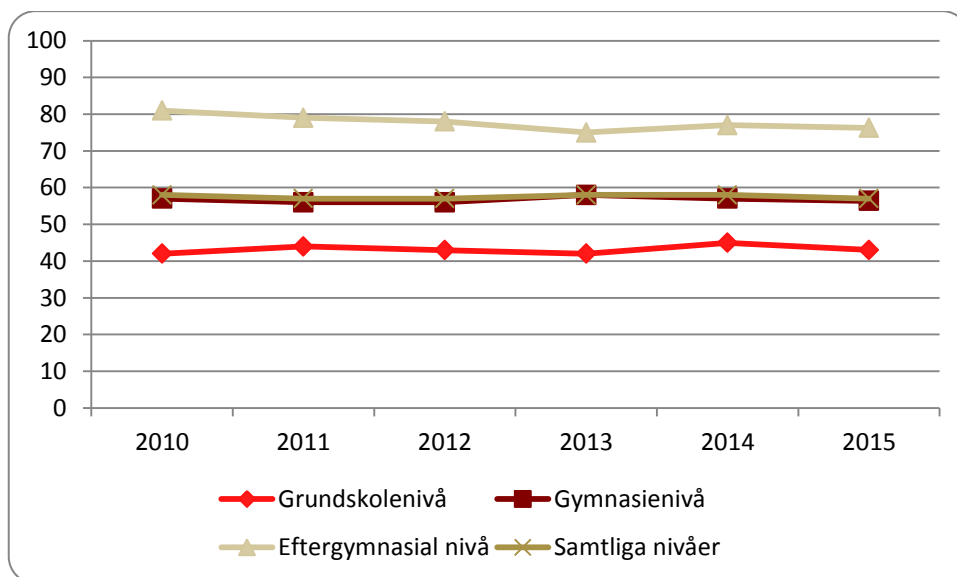
Utmärkande för folkhögskolan är:

⁴ Skolverket (2016).

- att det är den utbildningsform som har minst variation över tid i andelen studerande som har studiemedel, och
- att det är den enda utbildningsform där männen oftare har studiemedel för sina studier än kvinnorna.

Under andra kalenderhalvåret 2015 hade 57 procent av de studerande studiemedel och 35 procent studielån från CSN. Andelen studerande med studiemedel varit stabil de senaste fem åren.

Diagram 4. Andel studerande med studiemedel vid folkhögskola, fördelat efter utbildningsnivå, 2010-2015

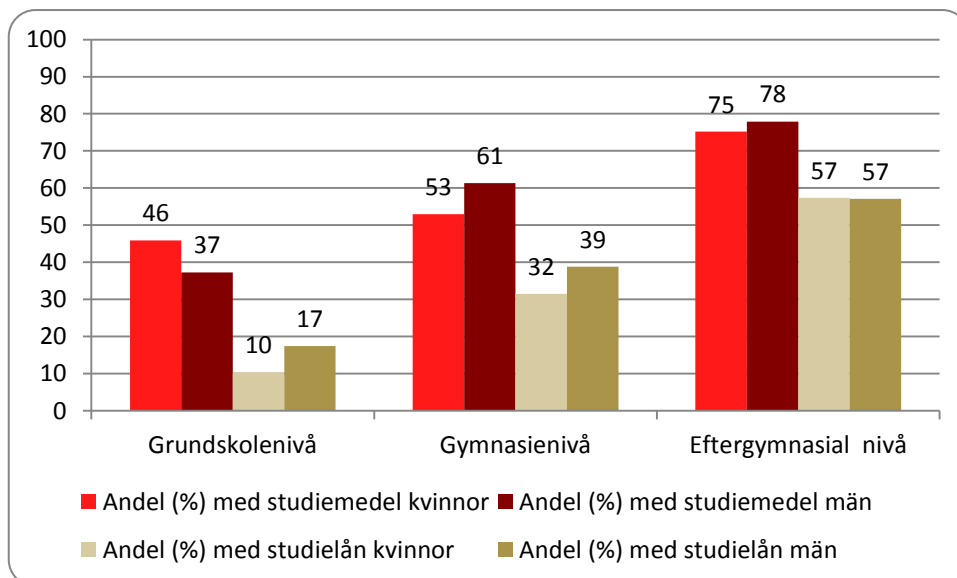
Vid en fördelning efter utbildningsnivå framgår inte några stora förändringar i studiemedelsnyttjande för studier på grundskole- och gymnasienivå över tid. Det har dock skett en liten minskning av andelen studiemedelstagare bland dem som studerar på eftergymnasial nivå, från 81 procent 2010 till 76 procent 2015.

2.2.2 Skillnader i studiemedelsnyttjande mellan olika utbildningsnivåer

En hög andel studerande på eftergymnasial nivå vid folkhögskolan har studiemedel, medan en betydligt lägre andel av dem som studerar på grundskolenivå har studiemedel.

Generellt är det en högre andel män än kvinnor som har både studiemedel och studielån. Vid en fördelning efter utbildningsnivå har en högre andel grundskolestuderande kvinnor studiemedel, jämfört med de män som studerar på samma nivå. Männen tar dock oftare studielån vilket innebär att män som studerar med studiemedel på grundskolenivå har en högre lånebenägenhet än kvinnor.

Diagram 5. Andel studerande med studiemedel respektive studielån vid folkhögskola, fördelat efter utbildningsnivå och kön, 2015

På gymnasienivå är det en högre andel män än kvinnor som har både studiemedel och studielån. På eftergymnasial nivå är skillnaden i studiestödsnyttjandet betydligt mindre, och andelen som tar studielån var densamma för män och kvinnor.

2.3 Konst- och kulturutbildningar/kompletterande utbildningar

Statistik för utbildningsformerna konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar⁵ samt kompletterande utbildningar⁶ redovisats tillsammans. Studier kan bedrivas på gymnasial- och eftergymnasial nivå.⁷

2.3.1 Hög andel som studerar med studiemedel

Konst- och kulturutbildningar/kompletterande utbildningar är det den utbildningsform som har

- högst andel studerande med studiemedel, och
- högst andel studerande med studielån.

⁵ Konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar är en ny utbildningsform från och med den 1 juli 2014.

⁶ Kompletterande utbildningar har sedan den 25 december 2013 fasats ut som utbildningsform. De kompletterande utbildningar som innan dess hade beslutats ge rätt till statligt stöd, ger dock fortsatt rätt till studiemedel.

⁷ Det är bara ett litet antal som studerar på gymnasienivå. Det rörde sig om 155 individer (5,5 procent av samtliga studerande) andra halvåret 2015.

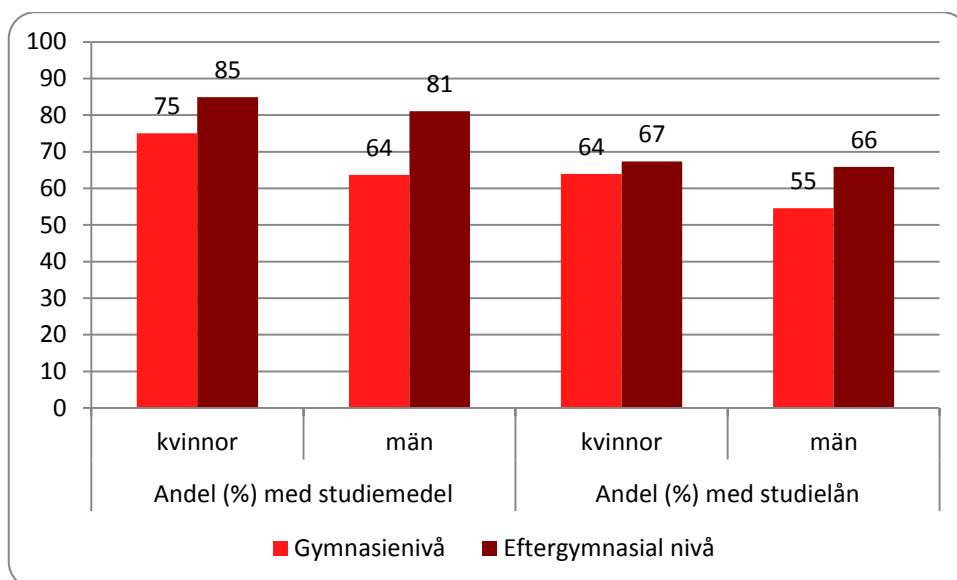
Totalt 2 812 personer studerade vid konst- och kulturutbildningar/kompletterande utbildningar andra halvåret 2015. Det är få studerande i jämförelse med de övriga utbildningsformer som redovisas i denna sammanställning. Våldigt få studerar på deltid.

Det är 83 procent av de studerade vid konst- och kulturutbildningar/kompletterande utbildningar som har studiemedel och 67 procent som har studielån.

En majoritet av dem som studerar vid konst- och kulturutbildningar/kompletterande utbildningar (61 procent) är 24 år eller yngre. Det är mer än dubbelt så många kvinnor som män som studerar inom utbildningsformen.

Det är en högre andel av kvinnorna än av männen som har både studiemedel och studielån, något som gäller inom varje utbildningsnivå och i alla ålderskategorier. Vidare är det en högre andel studerande på eftergymnasial nivå som har studiemedel och studielån jämfört med studerande på gymnasienivå.

Diagram 6. Andel studerande med studiemedel respektive studielån vid konst- och kulturutbildningar, fördelat efter utbildningsnivå, 2015

En av orsakerna till att en hög andel av de studerande har studiemedel och studielån är sannolikt att deltidsstudier och distansstudier är ovanligt.⁸ Andra förklaringar kan vara att många av de studerande är unga (yngre än 25 år). Yngre har oftare än äldre studierna som sin huvudsakliga sysselsättning. Studerande som är äldre än 25 år arbetar också oftare vid sidan av studierna.⁹

2.3.2 Högsta andelen studiemedelstagare på fem år

Andra halvåret 2015 hade 84 procent av kvinnorna och 81 procent av männen studiemedel, vilken är den högsta nivån på fem år. Ökningen av andelen studiemedelstagare har dock endast skett på eftergymnasial nivå.

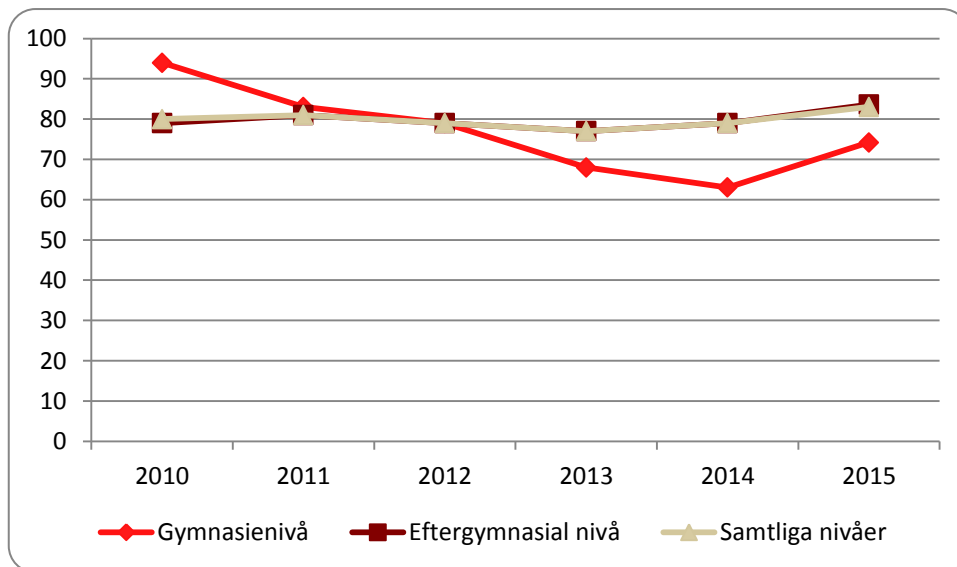
Andelen studerande med studiemedel på gymnasienivå har varierat mer över tid. Efter en stadig minskning av andelen studiemedelstagare under fyra år, från 94 procent andra halvåret

⁸ Myndigheten för yrkeshögskolan (2016).

⁹ CSN (2016).

2010 till 63 procent andra halvåret 2014, ökade andelen studiemedelstagare till 74 procent andra halvåret 2015.

Diagram 7. Andel studerande med studiemedel vid konst- och kulturutbildningar och kompletterande utbildningar, 2010-2015

Tidsserien för åren 2010–2015 omfattar både den nya utbildningsformen konst- och kulturutbildningar och den äldre utbildningsformen kompletterande utbildningar. Det är rimligt att anta att förändringarna i studiemedelsnyttjande under det senaste året delvis kan förklaras av införandet av den nya utbildningsformen. Skillnaden i studiestödsnyttjande mellan olika utbildningsnivåer kan t.ex. bero på hur bedömningen av utbildningsnivå görs inom den nya utbildningsformen jämfört med den gamla. När det gäller studier på gymnasienivå ska det också påpekas att antalet studerande är mycket lågt, vilket gör att ett fåtal individer kan påverka andelen som har studiemedel. Stora variationer kan bli fallet från ett år till ett annat.

2.4 Yrkehögskola

Alla utbildningar som ingår i yrkehögskolan är eftergymnasiala.¹⁰

2.4.1 Högst andel äldre studerande med studiemedel

Utmärkande för yrkehögskolan i jämförelse med de andra utbildningsformerna är att det är den utbildningsform som har

- högst andel studerande över 45 år med studiemedel, och
- högst andel studerande över 45 år med studielån.

¹⁰ Myndigheten för yrkehögskolan beslutar om en viss utbildning ingår i yrkehögskolan. Utbildning inom yrkehögskolan enligt lagen (2009:128) om yrkehögskolan återfinns i avdelning B1 i bilagan till studiestödsförordningen och ses därmed som eftergymnasial i studiestödshänseende. Utbildningsformen "kvalificerad yrkesutbildning" (KY-utbildning) har fasats ut, och det finns sedan den 31 december 2013 inte längre någon sådan utbildning som ger rätt till studiemedel. I den tidsserie som redovisats i statistiken över studiestödsnyttjande ingår dock KY-utbildningar i siffrorna för yrkehögskolan åren 2010-2013.

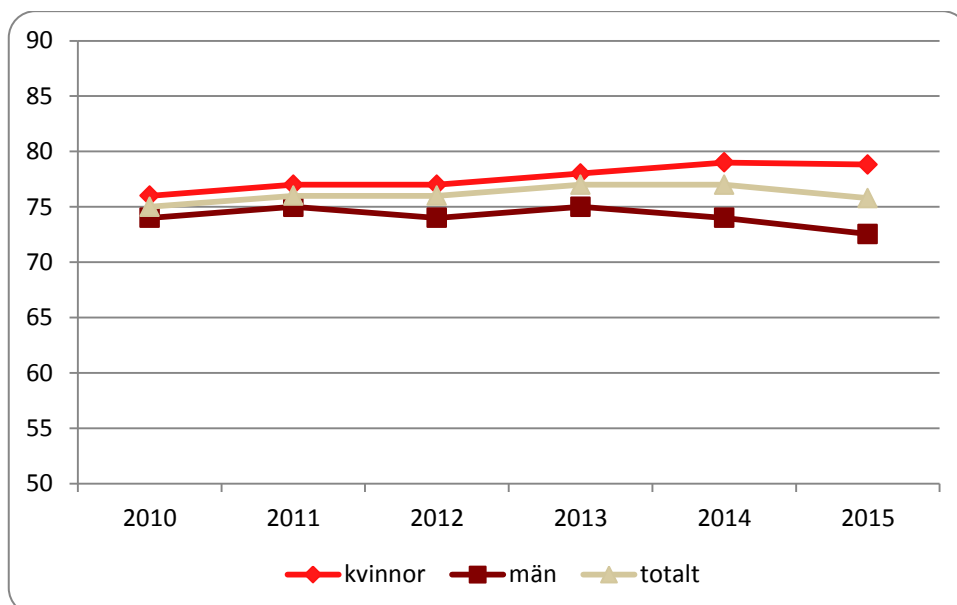
Endast 28 procent av de studerande vid yrkeshögskolan är yngre än 25 år. Trots det är en majoritet av de studerande, 55 procent, yngre än 30 år. Det är dock en lägre andel än inom övriga utbildningsformer. Bland studerande i åldersgruppen 45–49 år har hela 59 procent studiemedel och bland dem som är 50 år eller äldre har 42 procent studiemedel.

Att en hög andel studerande inom yrkeshögskolan har studiemedel kan delvis förklaras av att relativt få är deltidsstuderande och att många därmed kan antas ha studierna som sin huvudsakliga sysselsättning. Särskilt lite äldre studerande som studerar på heltid kan vara beroende av studiemedel. För en person som tidigare har haft ett arbete och som kanske har hunnit bilda familj och skaffat sig vissa fasta utgifter, kan det t.ex. vara svårt att klara sig enbart på en partners inkomster eller på inkomster från extraarbete

2.4.2 En ökad andel kvinnor med studiemedel

Andelen studerande med studiemedel för studier vid yrkeshögskolan har inte förändras nämnvärt under de senaste fem åren och har varierat mellan 75–77 procent. Andra halvåret 2015 hade 76 procent av de studerande vid yrkeshögskolan studiemedel.

Diagram 7. Andel studerande med studiemedel vid yrkeshögskolan, fördelat efter kön, 2010-2015¹

¹ Observera att skalan på y-axeln löper mellan 50 och 90 procent.

Andelen kvinnor med studiemedel var 79 procent under det andra halvåret 2015 vilket var den högsta andelen på fem år. Andelen män som har studiemedel har varit förhållandevis stabil den senaste femårsperioden även om andelen minskade något både 2014 och 2015. En högre andel kvinnor än män har studiemedel i samtliga åldersgrupper.

2.5 Universitet och högskola

Statistiken omfattar utbildning vid universitet och högskola som ger rätt till studiestöd, inklusive basårutbildning¹¹.

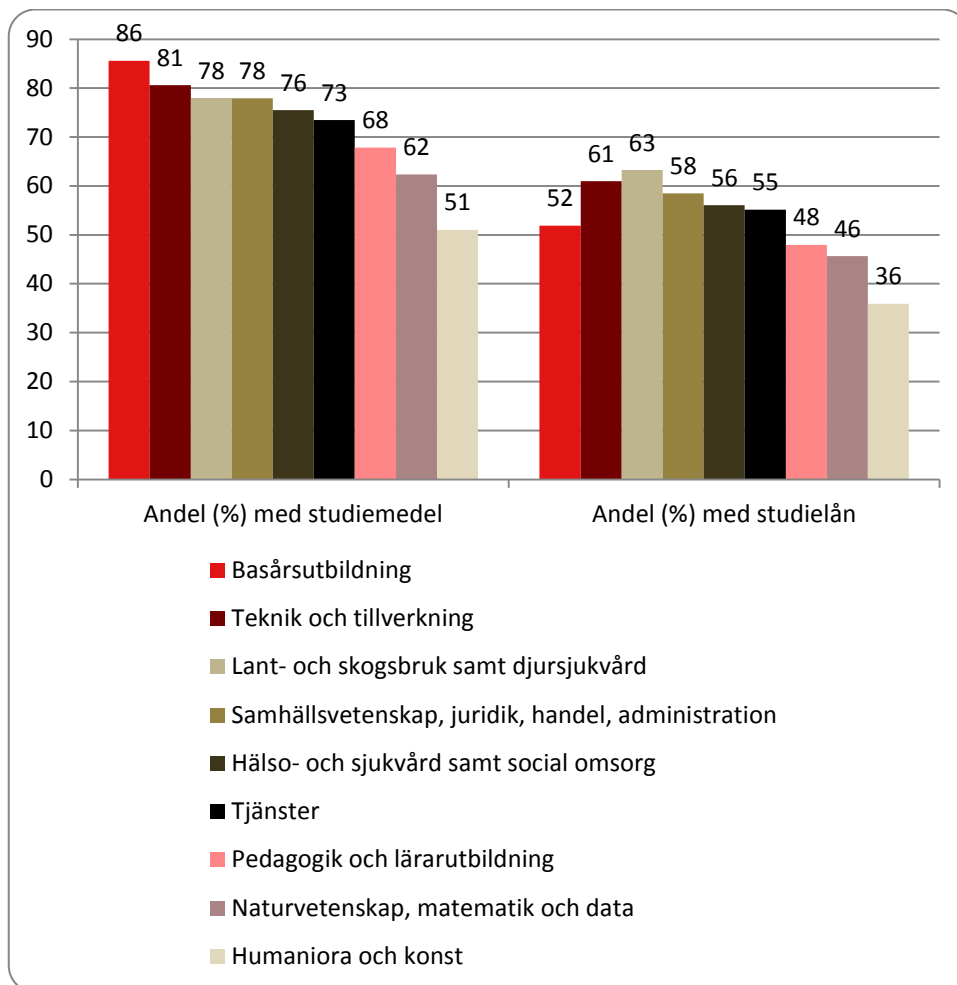
2.5.1 Variation mellan olika utbildningsinriktningar

Universitet och högskola är:

- den utbildningsform som har den högsta andelen studiemedels- och studielånstagare bland heltidsstuderande, och
- den enda utbildningsform som visar en stadigt ökande andel kvinnliga och manliga studerande som har studiemedel.

Andra halvåret 2015 hade 89 procent av dem som studerade på heltid studiemedel och 67 procent hade studielån. Totalt hade 72 procent av de studerande vid universitet och högskolor studiemedel, och 53 procent studielån, andra halvåret 2015. Andelen studerande med studiemedel och studielån varierar mellan olika utbildningsinriktningar. Lägst andel studerande med studiemedel finns inom humaniora och konst och högst andel återfinns inom basårutbildningen. Lägst andel studerande med studielån finns också inom humaniora och konst. Högst andel studerande med studielån finns inom lant- och skogsbruk samt djursjukvård.

¹¹ Utbildning enligt förordningen (2007:432) om behörighetsgivande förutbildning vid universitet och högskolor.

Diagram 8. Andelen studerande med studiemedel, fördelat efter utbildningsinriktning, 2015¹

Studerande vid basårsutbildning är de som uppvisar störst skillnad mellan studiemedels- och studielånsnyttjande. Det är alltså en mycket hög andel som har studiemedel, men en relativt sett lägre andel som har studielån. Minst skillnad mellan studiemedels- och studielånsnyttjandet finns bland studerande inom området lant- och skogsbruk samt djursjukvård.

Männen är i majoritet inom basår, naturvetenskap, matematik och data samt teknik och tillverkning. Inom alla andra utbildningsinriktningar är kvinnorna i majoritet. Kvinnor och män har ungefär lika ofta studiemedel inom de olika utbildningsinriktningarna, med undantag för studerande inom lant- och skogsbruk samt djursjukvård. Bland studerande inom denna inriktning har 83 procent av kvinnorna och 68 procent av männen studiemedel.

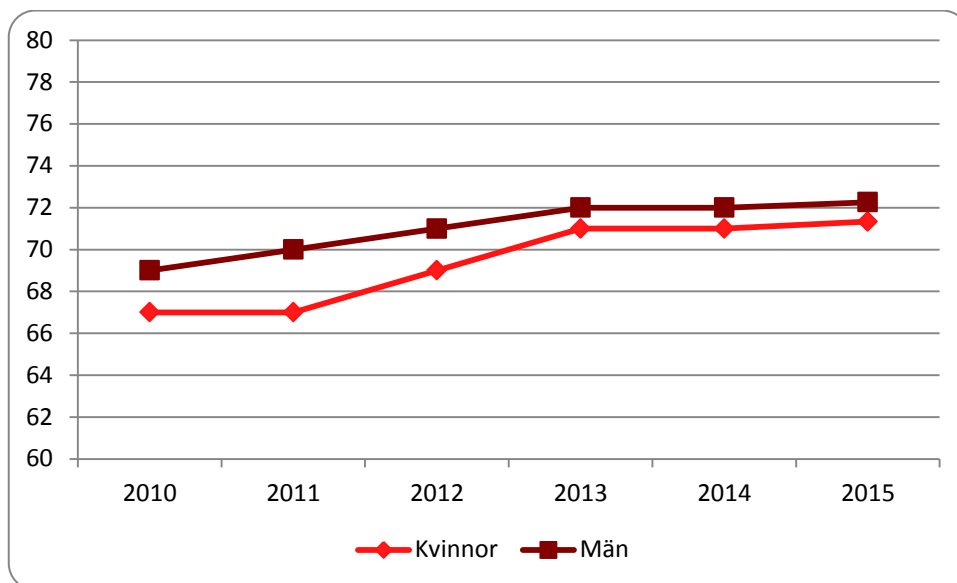
Inom en majoritet av utbildningsinriktningarna är det en högre andel män än kvinnor som har studielån (läs mer om skillnader i kvinnor och mäns studiestödsnyttjande i avsnitt 3.4).

2.5.2 Ökande andel studiemedelstagare

Under de fem senaste åren har det succesivt skett en liten ökning av andelen studerande vid universitet och högskolor som har studiemedel. Andelen som har studiemedel har ökat från

68 procent andra halvåret 2010 till 72 procent andra halvåret 2015. Ökningen gäller både kvinnor och män.

Diagram 9. Andelen studerande med studiemedel, fördelat efter kön, 2010-2015¹

¹ Observera att skalan på y-axeln löper mellan 60 och 80 procent.

Den ökande andelen studerande som har studiemedel kan ha ett samband med att studerande i lägre utsträckning nu än tidigare anger att de får ekonomiskt stöd från sina föräldrar eller från en partner.¹² Högskolan har också blivit mer programinriktad och andelen som studerar fristående kurser har minskat.¹³ Studerande som läser utbildningsprogram har oftare studiemedel än de som läser fristående kurser.¹⁴

3. Faktorer som uppvisar samband med studiestödsnyttjandet

Det är inte säkert att utbildningsformen som sådan avgöra hur hög andel av de studerande som har studiemedel och studielån. Som kort har berörts i avsnitten ovan kan skillnaderna i studiemedelsnyttjande mellan olika utbildningsformer ha sin förklaring i att

- studierna bedrivs på olika utbildningsnivåer (avsnitt 3.1),
- andelen heltids- och deltidstuderande varierar (avsnitt 3.2),
- andelen kvinnor och män varierar (avsnitt 3.3), och
- åldersfördelningen ser olika ut (avsnitt 3.4).

I de kommande avsnitten belyser vi kort studiestödsnyttjandet utifrån dessa bakgrundsfaktorer.

¹² CSN (2016b).

¹³ Universitetskanslersämbetet (2016).

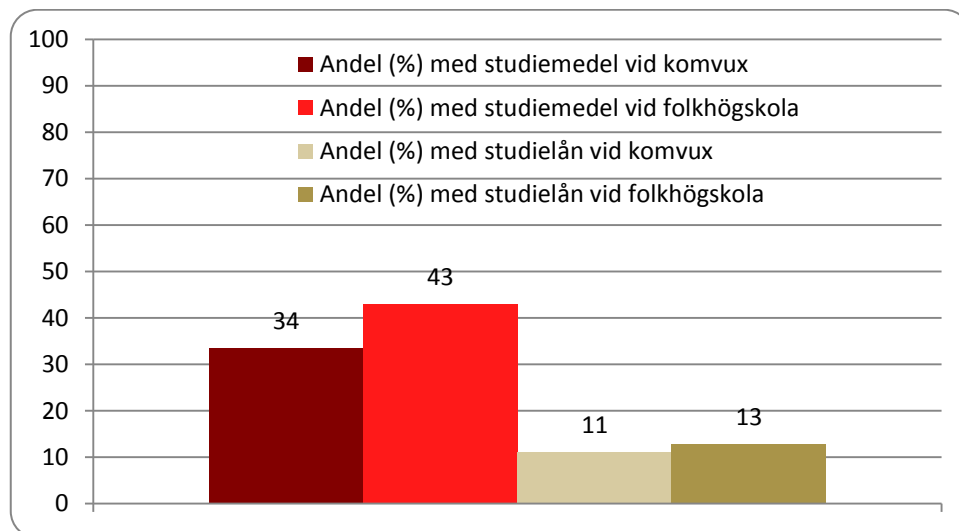
¹⁴ CSN (2016a).

3.1 Lägre andel har studiemedel och lån på låga utbildningsnivåer

Utbildningsnivån tycks påverka om den studerande har studiemedel och studielån för sina studier eller inte. Ju högre utbildningsnivå, desto högre andel har generellt sett studiemedel och studielån. Även inom de utbildningsformer som erbjuder kurser och utbildningar på olika utbildningsnivåer är det vanligen högre andel studerande som har studiemedel och studielån på högre nivåer.

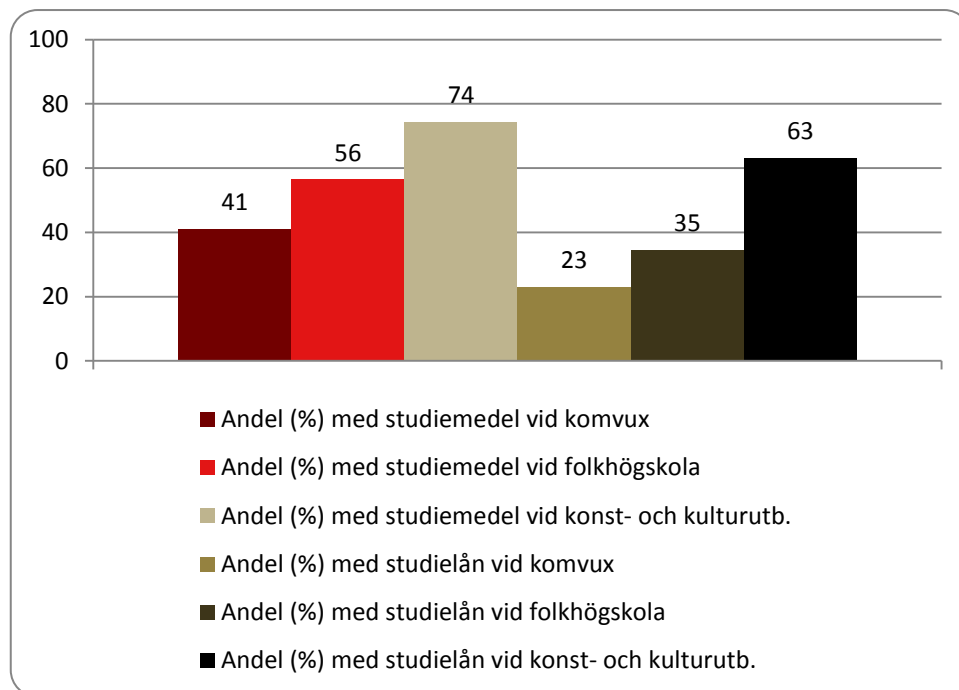
Vid en jämförelse mellan studerande vid komvux och folkhögskola, vilka är de två utbildningsformer som erbjuder studier på grundskolenivå, är skillnaderna i studiestödsnyttjande relativt begränsade, särskilt vad avser andelen som har studielån. Andelen med studielån på grundskolenivå skiljer bara två procentenheter mellan de två utbildningsformerna.

Diagram 10. Andel studerande med studiemedel respektive studielån för studier på grundskolenivå, fördelat efter utbildningsform, 2015

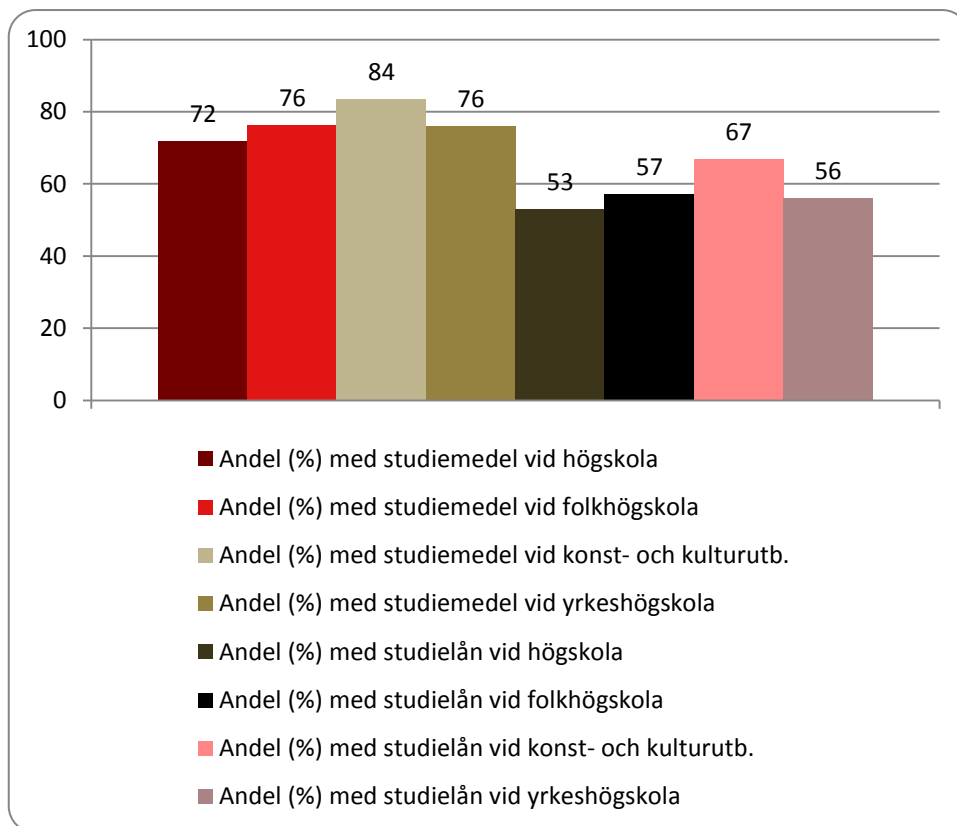
Andelen som har studiemedel och studielån är högre bland dem som studerar på gymnasienivå än bland dem som studerar på grundskolenivå. Andelen studerande med studiemedel på gymnasienivå varierar mellan 41 och 74 procent, att jämföra med mellan 34 och 43 procent bland dem som studerar på grundskolenivå.

Diagram 11. Andel studerande med studiemedel respektive studielån för studier på gymnasienivå, fördelat efter utbildningsform, 2015

En hög andel studerande har studiemedel och studielån för studier på eftergymnasial nivå. Det gäller inom alla utbildningsformer och andelen som har studiemedel varierar mellan 72 och 84 procent.

Diagram 12. Andel studerande med studiemedel respektive studielån för studier på eftergymnasial nivå, fördelat efter utbildningsform, 2015

Den nivå studierna bedrivs på tycks alltså uppvisa ett tydligt samband med andelen studerande som har studiemedel och som väljer att ta studielån. Detta kan ha olika orsaker. Möjligheten till annan försörjning är en sådan. Andelen deltidsstuderande är exempelvis mycket hög på grundskole- och gymnasienivåerna. Deltidsstuderande har oftast större möjligheter än heltidsstuderande att hitta annan försörjning än studiemedel och studielån, t.ex. genom att arbeta.

Andelen studerande som *har rätt till* studiemedel kan också var lägre på lägre studienivåer. Andelen sökande som får avslag på sina ansökningar om studiemedel p.g.a. att de inte kan få studiemedel under fler veckor är exempelvis betydligt högre på grundskolenivå än på gymnasienivå eller eftergymnasial nivå.¹⁵

Att en förhållandevis låg andel studerande har studielån på lägre utbildningsnivåer kan vidare bero på att de studerande inte vill skuldsätta sig för studier på låg nivå. Det kan i sin tur bero på att man avser att fortsätta studierna på högre nivåer och vill hålla nere sin samlade studieskuld. Studerande på lägre nivåer kan också känna större osäkerhet inför sina möjligheter på arbetsmarknaden än studerande på eftergymnasial nivå, vilket kan leda till en större försiktighet med att ta lån. Det har också visat sig att många av dem som tar studielån för studier på grundskolenivå får betalningsproblem¹⁶, vilket kan tyda på att de har låga

¹⁵ CSN (2016c).

¹⁶ SOU 2013:20.

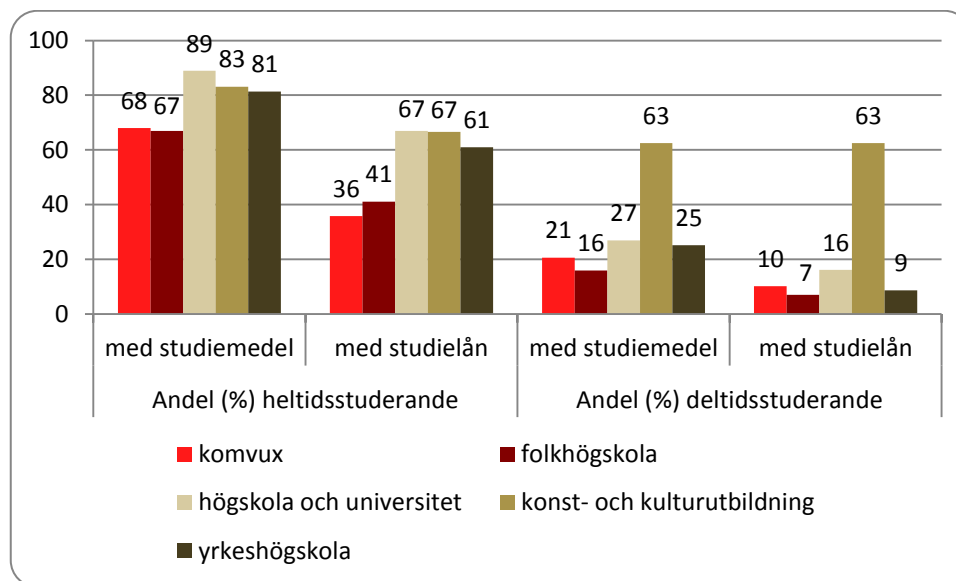
inkomster efter studierna. Vidare är det en relativt hög andel av dem som har studiemedel på grundskole- och gymnasienivå som har rätt till studiemedel med den högre bidragsnivån. De som har det högre bidraget är mindre benägna att ta studielån, vilket kan bero på att det finns större möjligheter att klara sig på ett högre bidrag än ett lägre.¹⁷

3.2 Deltidsstuderande har mer sällan studiemedel och studielån

Heltidsstudier är vanligast inom alla utbildningsformer med undantag för komvux. Andelen studiemedelstagare är högre bland dem som studerar heltid än bland dem som studerar på deltid. En av förklaringarna till det är att deltidstuderande inte alltid har rätt till studiemedel eftersom det krävs studier på minst halvtid för att studiemedel ska kunna beviljas.

Det kan också tänkas att många deltidstuderande inte har studier som sin huvudsakliga sysselsättning. Deltidsstuderande arbetar t.ex. oftare parallellt med sina studier och andelen som arbetar är högre ju lägre studietakten är.¹⁸ Det kan vidare antas att studerande som arbetar parallellt med sina studier har mindre behov av försörjning via studiemedel. I vissa fall de har också för hög inkomst för att ha rätt till studiemedel.

Diagram 13. Andel studerande med studiemedel och studielån, fördelat efter utbildningsform och studietakt, 2015

Värt att notera är att andelen som har studiemedel är lägre bland studerande vid folkhögskolan än vid komvux när de studerande fördelas på hel- och deltid. Bland heltidsstuderande är andelen låntagare lägst vid komvux. Bland deltidstuderande är andelen studielånstagare dock lägre vid både folkhögskola och yrkeshögskola än vid komvux. Den totala andelen studerande som har studiemedel eller studielån inom respektive utbildningsform uppvisar således ett samband med hur stor andel som läser på heltid respektive deltid inom utbildningsformen.

¹⁷ CSN (2016c).

¹⁸ CSN (2016b).

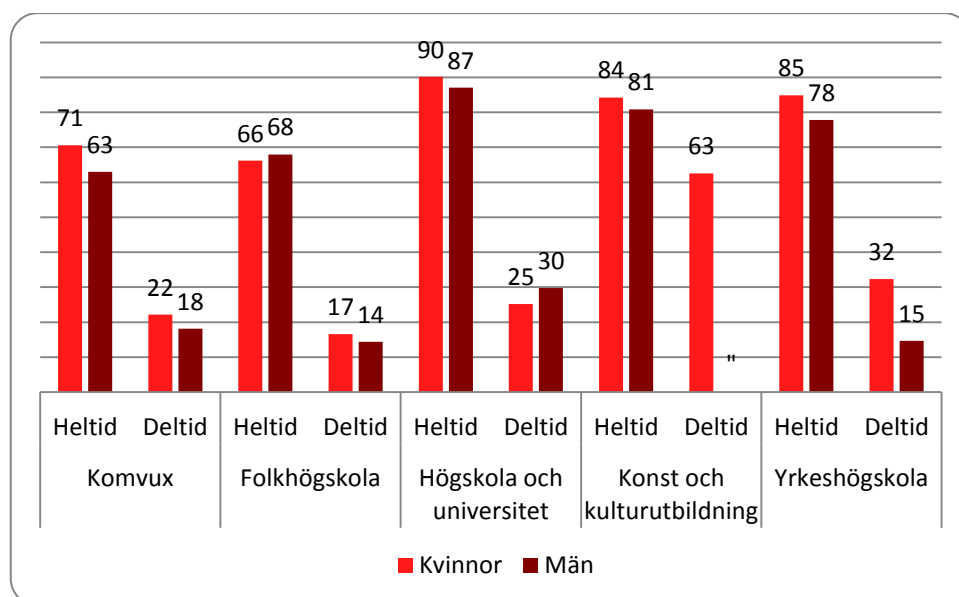
3.3 Kvinnor har oftare studiemedel

Det är fler kvinnor än män som studerar inom alla utbildningsformer. Den jämnaste könsfördelningen finns inom yrkeshögskolan där 52 procent av de studerande är kvinnor. Inom övriga utbildningsformer är mellan 60 och 67 procent kvinnor.

Det är generellt en högre andel kvinnor än män som har studiemedel för sina studier, vilket gäller en majoritet av utbildningsformerna. Bland heltidsstuderande vid folkhögskolan samt bland deltidstuderande vid universitet och högskola är förhållandet dock det omvända.

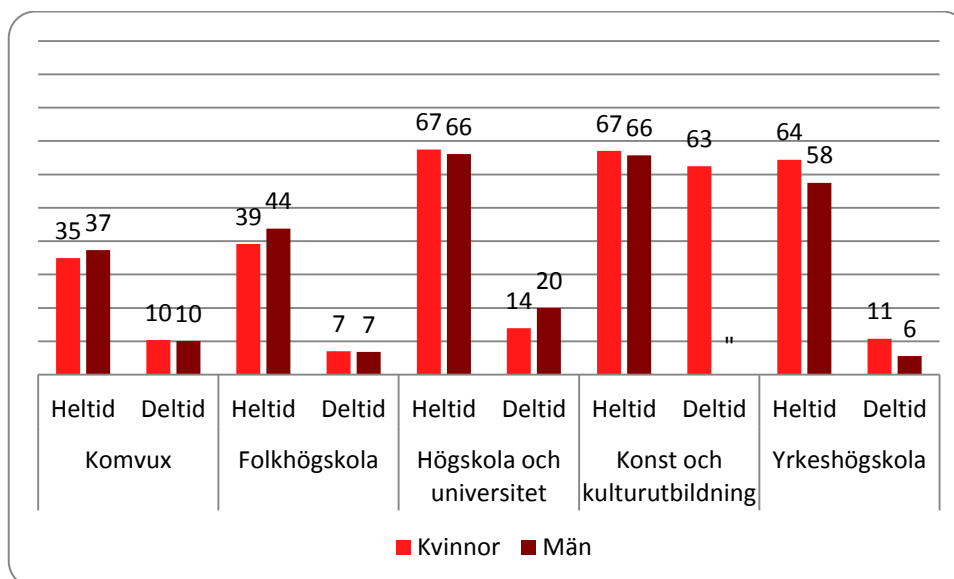
Skillnaden i studiemedelsnyttjande mellan män och kvinnor är högst vid komvux. Vid komvux har 42 procent av kvinnorna och 35 procent av männen studiemedel. Minst skillnad mellan könen finns vid högskolan där 71 procent av kvinnorna och 72 procent av männen studerar med studiemedel.

Diagram 14. Andel studerande med studiemedel, fördelat efter utbildningsform och studietakt, 2015¹

¹ Uppgifterna i diagrammet har sekretessgranskats, vilket innebär att enskilda uppgifter med värden understigande 3 har ersatts med ".

Trots att andelen kvinnliga studerande som har studiemedel är högre än andelen män, är andelen män med studielån i flera fall högre än andelen kvinnor med studielån. Det innebär att de manliga studiemedelstagarnas lånebenägenhet är högre än kvinnornas.

Diagram 15. Andel med studiemedel och studielån, fördelat efter utbildningsform, 2015¹

¹ Uppgifterna i diagrammet har sekretessgranskats, vilket innebär att enskilda uppgifter med värden understigande 3 har ersatts med ".

Den högre lånebenägenheten bland manliga studiemedelstagare är tydligast bland komvuxstuderande. En bidragande orsak till det kan vara att kvinnor oftare än män anger att de får ekonomiskt stöd från en partner.¹⁹ Manliga studerande får oftare än kvinnliga stöd från sina föräldrar, något som dock inte torde vara lika vanligt bland den lite äldre studerandegruppen inom komvux. Generellt är det också en högre andel kvinnor som har rätt till den studiemedlens högre bidragsnivå²⁰ och som därför kanske kan klara sin ekonomi utan att ta studielån. Kvinnor arbetar också oftare än män vid sidan av sina studier.²¹

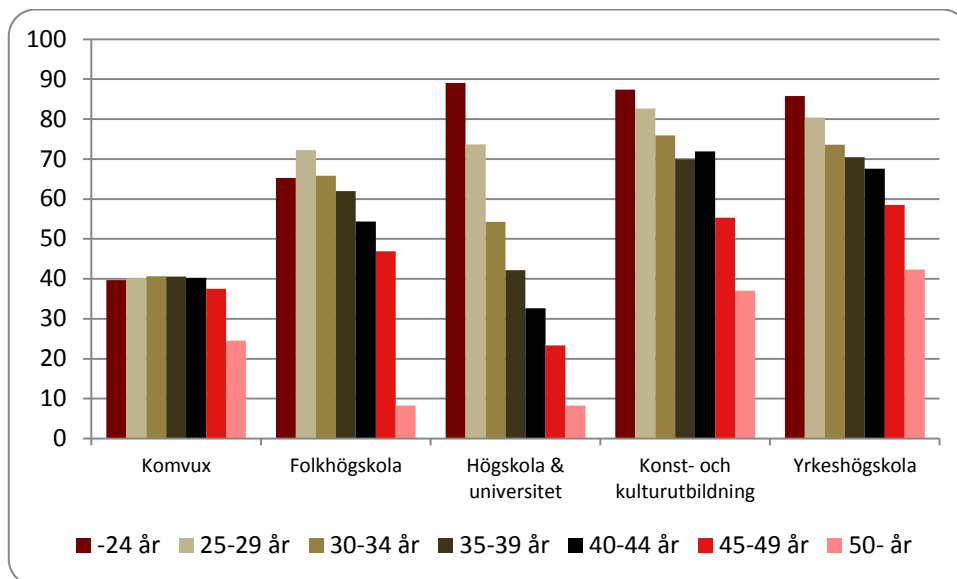
3.4 Hög andel med studiemedel bland yngre studerande

Studiemedelsnyttjandet skiljer sig mellan studerande i olika åldrar. Störst skillnad mellan olika åldersgrupper är det bland studerande vid universitet och högskola. Vid komvux är det bara små skillnader mellan studerande i olika åldrar. Med undantag för just komvux finns den högsta andelen studiemedelstagare bland studerande som är yngre än 30 år.

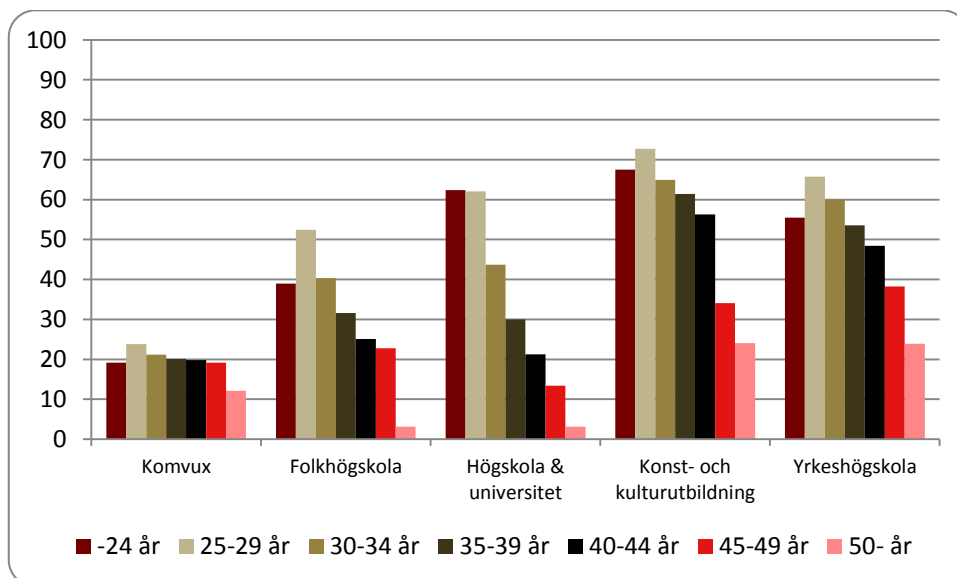
¹⁹ CSN (2016b).

²⁰ CSN (2016c).

²¹ CSN (2016b).

Diagram 16. Andel studerande med studiemedel, fördelat efter ålder och utbildningsform, 2015

Att äldre jämförelsevis sällan har studiemedel kan ha flera förklaringar, t.ex. att många som är äldre inte har rätt till studiemedel eller studielån. Många har dessutom studierna som bisyssla och arbetar parallellt med studierna. Det är också vanligt att äldre studerande studerar helt eller delvis på distans och distansstuderande är mindre benägna att ha studiemedel. Dessutom kan äldre oftare än yngre få ekonomiskt stöd från en partner.²²

Diagram 17. Andel studerande med studielån, fördelat efter ålder och utbildningsform, 2015

Andelen med studielån i olika åldersgrupper följer i stort sett samma mönster som andelen som har studiemedel. Studerande yngre än 25 år har dock ofta studiemedel, men mer sällan

²² CSN (2016b).

studielån. Lånebenägenheten är alltså relativt låg i denna åldersgrupp. Det kan delvis förklaras av att många unga har möjlighet att bo kvar i föräldrahemmet och inte behöver ta studielån eller kan få ekonomiskt stöd från sina föräldrar.²³ Yngre studerande har dessutom mer sällan barn och har lägre boendekostnader, vilket minskar behovet av lån. Studerande äldre än 25 år har å sin sida ofta högre utgifter än yngre bl.a. för boende och barn vilket kan betyda att studielånet är ett måste för att studierna alls ska vara möjliga.²⁴

4. Olika faktorer påverkar andelen som har studiemedel och studielån

Andelen studerande som har studiemedel och studielån varierar mellan olika utbildningsformer. Sannolikt påverkar dock utbildningsformen som sådan bara till en mindre del hur hög andel av de studerande som har studiemedel eller studielån. Detta påverkas mer troligt av andra faktorer. I denna sammanfattning har vi belyst skillnader i studiestödsnyttjandet mellan

- studerande som studerar på heltid respektive deltid,
- studerande i olika åldrar,
- kvinnor och män, och
- mellan studerande på olika utbildningsnivåer.

Bakomliggande orsak till de skillnader som påvisas är sannolikt ofta vilka andra försörjningskällor studerande har. Äldre arbetar t.ex. oftare än yngre och kan oftare få ekonomiskt stöd från en partner. Yngre har å sin sida ofta lägre utgifter för bl.a. boende och behöver därmed inte lika ofta ta lån. På samma sätt har deltidsstuderande större möjligheter att arbeta parallellt med sina studier än heltidsstuderande, alternativt har en annan försörjning i grunden.

Det är viktigt att påpeka att de faktorer som beskrivs i denna rapport inte ska ses som en heltäckande genomgång av samtliga faktorer som påverkar eller uppvisar samband med studiestödsnyttjandet.

Andelen av de studerande som har studiemedel har förändrats relativt lite under de senaste fem åren. Under 2015 minskade dock andelen studerande med studiemedel vid komvux. Bidragande orsaker till det kan vara en högre andel deltidsstuderande, en lägre andel studerande yngre än 25 år och att fler komvuxstuderande har etableringsersättning.

²³ Se sid. 62 i Studiestödet 2015, rapport 2016:4 samt sid. 37 och 42 i Studerandes ekonomiska och social situation 2015 CSN rapport 2016:2, diarienummer 2016-219-1333.

²⁴ Se bl.a. sid. 41 i Studerandes ekonomiska och social situation 2015 CSN rapport 2016:2, diarienummer 2016-219-1333.

Referenser

CSN (2016a). Beviljning av studiestöd 2014/15.

CSN (2016b). Studerandes ekonomiska och sociala situation 2015. CSN, rapport 2016:2. Dnr 2016-219-1333.

CSN (2016c). Studiestödet 2015. CSN, rapport 2016:4. Dnr 2015-100-9484.

Myndigheten för yrkeshögskolan (2016). Statistisk årsrapport 2016. Dnr: MYH 2016/487.

Skolverket (2016). Skolverkets statistik:

Tabell 2 A: Skolor och elever kalenderåren 2008–2015, <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/komvux/elever-och-kursdeltagare>

Tabell 3 A: Elever kalenderåren 2009–2015, <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/komvux/elever-och-kursdeltagare>

Tabell 6. Elevernas ålder kalenderåren 2009–2014 respektive 2009–2015, <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/komvux/elever-och-kursdeltagare>

SOU 2013:20. Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet. Betänkande av GRUV-utredningen.

Universitetskanslersämbetet (2016). Universitet och högskolor, Årsrapport 2016. Rapport 2016:10.